

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра української мови та прикладної лінгвістики

**ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ
(НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ)**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ОС «бакалавр»

студентки IV курсу

галузі знань 03 «Гуманітарні науки»,
спеціальності 035 «Філологія», спеціалізації 035.01 «Українська мова і література», ОПП «Українська і англійська мови: переклад та редагування

Євгенії ГРИЦАЙ

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри української мови та прикладної лінгвістики

Вікторія КОЛОМІЙЦЕВА

«Допущено до захисту»

Протокол № 11 засідання кафедри

української мови та прикладної лінгвістики

ННІФ від 01.06.2023

Завідувач кафедри _____ **Сергій РІЗНИК**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ УМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	6
1.1 Перекладацькі трансформації як ефективний спосіб досягнення еквівалентності перекладу.....	
1.2 Класифікаційні підходи до лексичних трансформацій.....	12
1.3 Літературний дискурс у проєкції на лексико-семантичні трансформації	15
1.4 Теорія перекладу у лінгвістиці.....	21
Висновки до розділу 1.....	26
Розділ 2. ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ І ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРАКТИКА.....	27
2.1 Значення лексичних трансформацій у літературному перек- ладі.....	27
2.2 Переклад літературної прози: проблеми та вирі- шення.....	32
2.3 Застосування лексичних трансформацій з метою прагматичної адапта- ції художнього перекладу прозових тво- рів.....	38
2.4 Практичне застосування лексичних трансформацій при перекладі су- часної прози.....	44
Висновки до розділу 2.....	51
Загальні висновки.....	54
Список використаної літератури.....	56

ВСТУП

Актуальність роботи. Існування міжмовних лексичних відповідників закономірний факт мовної дійсності. Специфікація лексичних відповідників пов'язана з універсальністю логіко-понятійного складу мов, а також залежить від того, що слово є обов'язковою понятійною одиницею будь-якої сучасної мови, зміст якої не повинен порушуватися при перекладі.. Услід За В.Виноградовим, перекладацькими відповідниками або еквівалентами ми вважаємо слова та словосполучення перекладу й оригіналу, які в одному зі своїх значень передають рівнозначний, або відносно рівний обсяг інформації та є функціонально тотожними. При перекладі важливим є досягнення еквівалентності тексту перекладу, що передбачає доцільне використання лексичних заміни. Такі заміни називаються лексичними трансформаціями. За О. Селівановою, перекладацька трансформація – це перетворення, модифікація форми або змісту чи того й другого з метою збереження відповідності комунікативного впливу на адресата оригіналу й перекладного тексту [4, с. 456].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що проблему трансформацій та явища еквівалентності розглядали такі науковці, як Ковганюк С., Коломієць Л., Коптілов В., Москаленко М., Новикова М., Ю. Найда, О.Селіванова, Стріха М., О. Швейцер, Л. Бархударов, Я. Рецкер та інші. У численних працях висунуто новітні підходи дослідників до цього питання, проте проблема досі залишається відкритою, оскільки єдиної думки ще досі не було сформульовано.

Мета роботи. Метою дослідження є комплексний аналіз денотативного та конотативного планів лексичних трансформацій у перекладацькій практиці, здійснюваний на матеріалі англomовного художнього тексту та його українського перекладу.

Предмет дослідження: лексичні трансформації у системі лінгвістики.

Об'єкт дослідження: лексичні трансформації та особливості їхнього перекладу в художньому дискурсі.

Основні завдання дослідження:

1. Дослідити теоретико-функціональну природу поняття лексичних трансформацій.
2. Запропонувати класифікаційний підхід до одиниць лексичної трансформації.
3. Розглянути феномен художнього дискурсу та особливості перекладу текстів, до нього належних.
4. Дослідити практичне застосування лексичних трансформацій при перекладі сучасної прози.

Методи дослідження: Шляхом ретельного аналізу тексту й контексту перекладу та оригіналу вивчалися лексичні трансформації. Здійснювалося порівняння слів та фраз у різних контекстах з метою виявлення трансформацій, що відбуваються при перекладі. Застосування корпусного дослідження, зокрема аналізу текстів сучасної англомовної прози та їхніх перекладів, дозволяє систематично вивчати лексичні трансформації. За допомогою програмних засобів аналізу корпусу можна виявити шаблони трансформацій та їхню частотність. Ці методи дослідження сприятимуть отриманню більш глибокого розуміння лексичних трансформацій при перекладі сучасної англомовної прози.

Практичне застосування: Практика перекладачів потребує розвитку навичок у виборі прийомів і тактик у здійсненні лексичних трансформацій, особливо, коли йдеться про переклад з аналітичної англійської на синтетичну ук-

раїнську. Проведений аналіз текстів сучасної англомовної прози та їхніх відповідників у перекладах слугуватиме виявленню типових лексичних трансформацій. Проаналізовано результати зафіксованих частотних трансформацій та зроблено висновки щодо ефективності практичного застосування лексичних трансформацій при перекладі сучасної англомовної прози.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ УМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

1.1 Перекладацькі трансформації як ефективний спосіб досягнення еквівалентності перекладу

Завдяки великій кількості праць, які висвітлюють різні аспекти теорії та практики перекладу (тобто історіографію напрямів перекладу, методи та цілі дослідження, основні категорії та аспекти перекладу тощо), більш поглиблене вивчення структурних, граматичних та семантичних співвідношень перекладу вихідного і цільового тексту набуває особливої актуальності. Актуальність дослідження адекватного перекладу увиразнюється не лише в перекладознавстві, а й у лінгвістиці, інтра- та міжмовній прагматиці, теорії комунікативної та оперативної лінгвістики, теорії інформації та комунікації тощо. Систематизація варіантної структури лексичних трансформацій сприятиме перекладацькій діяльності (ЗМІ, міжкультурна комунікація, партнерські відносини, глибокі зміни на світовому ринку вищої освіти, нові регіональні мовні різновиди тощо) розширюють можливості спілкування, допомагають вивчати та порівнювати внутрішні мовні механізми, які реально існують в окремих національних мовах.

Переклад як надзвичайно складний процес залучає різні прагматичні, психологічні, міжкультурні, лінгвістичні та методологічні чинники, враховує процеси інтерференції та транспозиції, структурну та граматичну кореляцію, що визначає концептуальну основу зіставляваних мов, лексико-семантичну специфікацію кожної з них [5; 6; 14-17]. Вони виділяють три моделі в теорії перекладу: денотативну, семантичну та трансформаційну. Найбільш популярною моделлю перекладу є денотативна, яка передбачає референційні особливості мовних знаків.

Семантична модель розглядає площину змісту мовних знаків.

Трансформаційна модель розглядає нескінченну кількість перетворень, згенерованих із кінцевої кількості ядерних структур.

Оскільки ключовою проблемою будь-якої комунікації є врахування ієрархії семантики тексту та його прагматичного змісту [7, с. 47], проблеми інтра- та міжмовного перекладу, інтерсеміотичного та інтерпретаційного перекладу, адекватного перекладу та поняття еквівалентності широкую площину вивчення й практичного застосування в наш час.

Диференціація значення використовується при перекладі інформації, що відрізняється за своїм обсягом. Іноді ми можемо використовувати його у фразі, в деяких випадках ми передбачаємо речення, фрагмент тексту або загальний матеріал вихідного тексту. Наприклад:

I didn't want to hurt his feeling [12, 12]; Не хотілось образити почуття старого [11, 13].

I had a feeling old Ackley'd probably heard [12, 47]; Я здогадувався, що пройдисвіт Еклі не спав і, певно, чув увесь наш гармидер.

Щоб уточнити диференціацію слів, слід враховувати не лише лінгвістичне контекстне підґрунтя, але й прагматичні, міжкультурні, психолінгвістичні, соціальні чинники різної багатомовної концептуальної основи. У процесі перекладу спостерігаємо часте використання як диференціації, так і конкретизації значення. Оскільки англійська мова характеризується великою кількістю назв субстанцій, назв процесів, назв первинних і вторинних властивостей, різного роду замінних морфем, слів із широкою семантичною основою, їхній переклад значною мірою залежить від уточнення значення. У багатьох випадках перекладач використовує конкретизацію експресивного характеру, яка в перекладі простає як експресивне узгодження (процес, заснований на врахуванні вузького і, навпаки, широкого контексту). Явище можна простежити в окремих

приклад, де переклад, залежно від контексту, вільно розширює обсяг словникового слова задля реалізацій значень. Наприклад:

She was able to get every ounce of humour out of the semicolon [W.S. Maugham. The Creative Impulse];

З крапки з комою вона вміла вичавити весь гумор до останньої краплі [У.С. Моем. Джерело натхнення. (Пер. М. Лоріє)].

Витиснути уточнює значення дієслова **get** і виразно підтримується сполукою до останньої краплі. Але хоча англійське словосполучення не позбавлене іронічної виразності, зрушення семантики зумовлюється не осмисленням вихідного й нейтального *get*, а слова унція та контексту, що характеризує героїню оповідання [10, 135].

Трансформація, яка уточнює значення слова, характерна при перекладі дієслів руху та зв'язку, коли вибір відповідного лексико-семантичного дієслівного відповідника залежить від структури та лексичного значення оточуючих слів.

В англійській мові частотність дієслів із повним називним значенням значно ширша, ніж в українській. Це пов'язано з тим, що дієслова повного номінативного значення в англійській мові мають фіксоване значення, яке не залежить від деяких іменникових словосполучень, прислівникових сполук чи доповнювальних фраз, які слідують за дієсловами такого типу. Наприклад:

“Well, well,” – I said, “perhaps you have, still I don’t see them; and I handed him the paper without additional remark, not wishing to ruffle his temper; but I was much surprised at the turn of affairs had taken”.

“Не варто хвилюватися, - сказав я, - можливо, ви їх і намалювали, Легране, але я їх не бачу”. - І я віддав йому малюнок без дальших зауважень, не бажаючи його судити. Я здивувався несподіваним оборотом у цій історії [9, 266].

У цьому прикладі трансформації трапляються двічі. Конструкція *perhaps you have* надається до перекладу так: *може, ви їх і намалювали, а* іменник *paper*, який має набагато ширше значення (папір, газета, стаття, документ) у перекладі постає як лексема *рисунок* зі значно вужчим значенням.

Широке використання *компенсаційних трансформаційних засобів* у перекладі з англійської на українську поширене в художній літературі. Особливо, як бачимо, це спостерігається в еліптованих словах, словосполученнях, реченнях. Це забезпечують певні співвідносні засоби української мови, які задовольняють параметри адекватності перекладу. При перекладі деяких термінів сленгової (жаргонної) лексики постає першочергове завдання перекладача: зробити зсув у семантичному, експресивному та емоційному значенні слова дуже незначним, залишивши поза увагою його стилістичне забарвлення. Але якщо це стилістичне забарвлення має першочергове значення для оригіналу, то воно вагоме або для розвитку сюжету, або для характеристики персонажа. Тому в перекладі слід підкреслити. Наприклад:

I'm not going to tell you my whole goddam autobiography or anything [19, 3]; Та я не збираюсь описувати тут усю свою триклятущу біографію [11, 4].

I'll just tell you about this madman stuff that happened to me around last Christmas just before I got pretty run-down and had to come out here and take it easy [19, 3]; Я тільки розповім оту ідіотську історію, що сталася зі мною на Різдво, – це до того, як я мало не врізав дуба, і мене притарабанили сюди, щоб я трохи оклигав [11, 4].

З частим використанням компенсаційних засобів зустрічаємося при передачі українською мовою нестандартного, граматично неповноцінного мовлення, що характеризує персонажа. Наприклад:

“С’mon, с’mon,” – I said right out [19, 7]; “Та швидше, швидше ж,” – мало не гукав я вголос [11, 7].

“Who belongsa this?” – Ackley said [18, с. 24]; “Це чие?” – спитав Еклі [11, 20].

Get ’em a second, willya? [19, 25]; Гов, дістань на хвильку? [11, 22].

Where ’dja get that hat? [19, 31]; Де ти доп’яв таку шапку? [11, 27]

Але в оригіналі використання таких засобів виконує дуже важливу комунікативну мету.

Одним із видів складних трансформацій є антонімічний переклад. Антонімічний переклад часто є найкращим (або якщо не єдиним) способом передачі семантичних, структурних і стилістичних особливостей текстових редукцій чи згортань:

Take your time – не поспішай [4, 538];

Take it easy – не хвилюйся [4, 538];

Mind your own business – не твоє діло [4, с. 342];

To keep one’s head – не розгубитися [4, 551];

To have clean hands in the water – не мати ніякого відношення до якоїсь справи [4, 550].

Якщо англійське слово чи фраза передана за допомогою антонімічного перекладу, вжитого в оригіналі в заперечній формі, переклад матиме ствердну форму:

Don’t sit up, I’ll be late [19, 34]; Не чекайте на мене, лягайте спати [11, 34].

I could hardly move my fingers at all [19, 7]; ... а пальцями вже й не поворухну [11, 7]

Отже, стверджувальна конструкція *I could hardly move* у тексті оригіналу трансформовано за допомогою антонімічного перекладу в українську конструкцію: *Вже й не поворухну*.

Дуже часто при перекладі фразеологізмів зустрічається використання антонімічного перекладу. В англійській мові існує багато усталених висловів, зміст яких можна передати (без втрати ідіоматичності) лише протилежним поняттям. Наприклад:

He has a ready tongue – він за словом в кишеню не лізе [4, 552];

No time like the present – лови момент [4, 549].

Невмотивована заміна будь-якої морфологічної форми чи синтаксичної конструкції функціонально неузгодженою мовною формою втягує реципієнта в неадекватне середовище (лінгвістичне чи екстралінгвістичне), викликає значну розбіжність у спілкуванні.

Отож ми коротко окреслили окремі моделі лексичних трансформацій, опрацювали окремі одиниці, які різняться за своїм лексичним значенням під час перекладу з англійської на українську, але характеризуються однаковою змістовою площиною та засобами виконання тотожної комунікативної функції в даному контексті. Перспективи майбутніх досліджень стосуватимуться дослідження структурно-семантичних особливостей синтаксичних структур під час перекладу й редукації англійських текстових фрагментів, комбінаційних і некомбінаційних текстових зв'язків, референційних властивостей тексту, конвенційного та нетрадиційного використання мовних знаків у текстах та їх соціально-прагматичне значення.

1.2 Класифікації лексичних трансформацій

Перетворення реструктуризації

Транспозиції охоплюють: усі випадки синтаксичної перебудови: (структурно-семантичний характер одиниці, яка перебудовується, її розмір і синтаксичні функції). Доцільно розрізняти:

(а) тронсформована модель на рівні групи слів;

(б) тронсформована модель на рівні цілого речення(морфологічні частини мови або синтаксичні заміни) – наприклад: *Альошка, стукаючи зубами, почав розповідати про Туртова. His teeth chattering, Alyosha began explaining about Tyrtov.*

Повторне моделювання II:

а) зміни у реченні:

e.g. (It was very tiring to stoop all the time - Іти весь час зігнувшись було дуже втомливо).

Eng-зміна типу речення, структури теми-реми. Немає переформатування українських речень, які характеризуються двома ознаками:

1) дієслово-присудок є неперехідним, тому в них немає прямого додатку;

2) речення починається з прислівників (способу, місця):

e.g. У цьому краю, дуже багато озер. - Up in that lake country were many, many lakes.

б) зміни порядку речень у складносурядному або складнопідрядному реченні.

Повторне моделювання II до н. е. різниці в організації теми-реми => ряд інших трансформацій:

а) зміна порядку речень:

e.g. Photographers came. The tragedy had interested the local press. – Трагедія зацікавила місцеву пресу. Прийшли фотографи.

Складні лексико-граматичні трансформації – антоніми, додатки, пропуски. Антонімічний переклад - слово SL(Source Language - початкова мова) перекладається його антонімом TL(цільова мова), що, як правило, призводить до змін у граматичній структурі речення:

e.g. "He will not be long ", Тепер він скоро прийде.

Додатки — це складні лексико-граматичні перетворення, які викликають зміни лексичних елементів SLТ+грам.зміни. (SLТ - "система лексико-граматичних трансформацій", що відноситься до механізму або процесу перетворення мовленнєвого вислову, що включає зміни лексичних елементів та граматичної структури) Причини:

1) відмінність у словотворчих, комбінаторних, граматичних та інших ознаках SL і TL. SL вказує на початкову мову (Source Language), мову, з якої перекладається, а TL вказує на цільову мову (Target Language), мову, на яку перекладається. Тобто, SL - мова, з якої виконується переклад, а TL - мова, на яку перекладається.

e.g. I'll have him call you- Я скажу йому, щоб він подзвонив тобі.

2) відсутність готового lexcor-ces в TL. "lexcor-ces" відсилається до поняття "лексичний корпус" (lexical corpus) або "лексичний ресурс" (lexical resource). Він використовується для опису колекції лексичних одиниць, які містяться в мовному корпусі і використовуються для лексичного аналізу, перекладу або інших мовних операцій. Тому відсутність "готового lexcor-ces в TL" означає відсутність готового лексичного корпусу або ресурсу для вказаної цільової мови (TL).

e.g. Його зустріли із хлібом-сіллю - He was met with the bread and salt of hospitality.

3) еліпсис деяких елементів у SLT, де вони вважаються надлишковими, але які мають бути відновлені в TLT, оскільки вони є обов'язковими в ньому.

e.g. *Everybody heard the President's energy message* - Усі прослухали послання президента про проблему нестачі енергоресурсів у США.

4) стилістичні вимоги з дотриманням норм TL.

e.g. *A few minutes later nurse Davis, starched and curious, arrived* – Через кілька хвилин увійшла сестра Девіс, вся накрохмалена, ледве стримуючи свою цікавість.

Пропуски призводять до видалення деяких елементів з SLT, що може бути викликано рядом факторів:

1) різниця в комбінованості SL і TL, *The treaty was declared null and void* – Договір було оголошено недійсним.

2) усталені традиції вираження певної інформації, англійські детальні описи яких в Україні є надлишковими і зазвичай замінюються їх функціональними аналогами.

e.g. *Every inch of his face expressed amazement* – На його обличчі було написано подив.

3) бажання створити компресію в англійському реченні, яке часто досягається завдяки частому використанню дієприкметникових, інфінітивних, герундіальних фраз, складного об'єкта, складного підмета та інших комплексів.

e.g. *Як повідомляється, понад 30 автомашин застрягли в дорозі на 12 годин через снігові замети.* - *More than 30 cars are said to have stuck twelve hours in snow drifts.*

Пропуски частіше робляться при перекладі з української на англійську на відміну від доповнень, звичайних при перекладі з англійської на українську.

1.3 Літературний дискурс у проєкції на лексико-семантичні трансформації

Дискурс це текст із усіма доволатекстовими соціокультурними обставинами, чинниками, наслідками.. Термін є широким і має дещо різні визначення залежно від дисципліни, в якій він використовується; у літературі дискурс відноситься до представлення думки через мову. Дискурсивна мова, як правило, містить довгі детальні речення, які формально стосуються конкретної теми.

Слово «дискурс» походить від латинського «*discursus*», що означає «біг». Це ілюструє основну ідею передачі інформації через природний ритм і потік мови.

Загалом, щоразу, коли хтось використовує мову для спілкування, він використовує дискурс. Отже, робота письменника розгортається в багатовимірний дискурс, що полягає насамперед у тому, щоб розповідати історії, ділитися ідеями та поширювати інформацію. По суті, без дискурсу не було б літератури.

Однак не весь дискурс є однаковим, і літературознавці поділяють його на чотири основні типи: аргумент, опис, виклад і розповідь.

- Аргумент – це спроба переконати читача за допомогою логіки та аргументації. Автор висуває конкретну заяву, а потім надає докази, які підтверджують цю заяву. Наприклад, академічні есе використовують аргументований дискурс, щоб переконати читачів у правдивості загальної тези.

- Опис – це сенсорний досвід для читача, який має на меті допомогти йому сформуванню чіткі уявні образи поданої інформації. Романи, оповідання та вірші залежать від сили опису, щоб розважити та зворушити читачів.

- Експозиція інформує аудиторію про певний факт, але не має на меті вплинути на думку аудиторії щодо цього факту. Експозиційний дискурс

є нейтральним щодо мови та її тональності, щоб уникнути переконання чи збудження емоцій у читача; його призначення суто інформаційне. У новинах та інших журналістських статтях, а також у порівняльному аналізі та іншій науково-орієнтованій літературі зазвичай використовується виклад.

- Розповідь — це письмовий коментар, який представляє історію читачеві. Іншими словами, це голос оповідача. Розповідь залучає читача за допомогою переконливої мови, яка викликає емоції та співпереживання та змушує читача гортати сторінку.

Розповідь є наріжним каменем романів, оповідань і деяких п'єс. Інші школи поділяють літературний дискурс на категорії експресивного, поетичного та трансакційного дискурсу.

- Експресивний дискурс відображає емоції письменника. Його увага зосереджена на створенні та обговоренні ідей, з невеликим акцентом на конкретних фактах чи спробах переконати інших у центральному аргументі або без нього. Твори експресивного дискурсу завжди є нехудожньою літературою; прикладами є щоденники та журнали, блоги та мемуари .

- Поетичний — це надзвичайно творчий підхід до художнього письма. Письменник викладає думки, почуття, події, місця та персонажів образною, іноді ритмічною мовою, яка викликає емоції читачів. Поетичний дискурс наголошує на темі, образах і почуттях. Це центральний компонент поезії , але також певною мірою очевидний у більшості романів, повістей та оповідань.

- Трансакційний дискурс — це не літературний підхід, а більше повчальний. Він викладає чітку дію чи план, як правило, активним голосом, який змушує читача діяти. Тексти реклами та маркетингу, інструкції з експлуатації та ділова кореспонденція – усе це звичайні джерела трансакційного дискурсу.

Дискурс має вирішальне значення для того, як читачі розуміють світ, який намагається створити автор, але його функція значно ширша за обсягом, ніж будь-який один літературний твір.

Дискурс служить для інформування та формування того, як людина бачить світ і як вона формує базову лінію для реагування на різні концепції. У найосновнішому вигляді може здатися, що дискурс — це лише спілкування, але спілкування — це те, як ми взаємодіємо один з одним, із собою та з нашим суспільством.

Письмові повідомлення — романи, вірші, науково-популярні книги, листи, щоденникові записи чи електронні листи — це записи того, як суспільство ділиться інформацією. Вони дають зрозуміти, чому ми думаємо так, як ми думаємо, і як ми спілкуємося з людьми та ідеями. Вони впливають на поведінку, стосунки та соціальні зміни.

Дискурс в риторичі

Дещо інше значення має дискурс у сфері риторики, тобто як оратори інформують і переконують свою аудиторію в певному сприйнятті реальності. Риторичний дискурс містить центральний, організуючий голос — особу, яка говорить або розповідає, — намагаючись спонукати аудиторію прийти до висновку, який служить цілям оратора. Риторичний дискурс використовує лише елементи оповіді, щоб переконати читача чи слухача; вони рідко є повними оповіданнями. Метою тут є переконання, а не естетизм, дидактизм чи поетичне вираження.

Дискурс у семантиці

Застосування дискурсу в семантиці ще складніше. Семантика дискурсу — це аналіз того, як ми використовуємо лексику в конкретних сферах інтелектуального дослідження. Цей аналіз досліджує зв'язок між мовою та структурою, наприклад, зв'язок між реченням і ширшим контекстом, у

якому воно існує. Прикладом цього є використання займенника в реченні, яке читач або слухач може зрозуміти, лише якщо воно стосується до іншої частини, яка вказує на те, до кого відноситься займенник.

Дискурс у соціальних науках

Соціальні та гуманітарні науки описують дискурс як формалізований спосіб мислення, виражений мовою. Це те, як суспільство мислить і спілкується про людей, речі та соціальну організацію, а також про зв'язок між цими трьома елементами.

Соціологія розглядає дискурс як спосіб надати значення реальності. Політологія розуміє його як формальний обмін раціональними поглядами для вирішення соціальної проблеми. Нарешті, психологічний дискурс оцінює форму та функцію мови, будь то письмові чи усні, оскільки вони стосуються психічного здоров'я.

Класична трагедія Шекспіра про зіркових закоханих-підлітків починається наративним дискурсом:

1. Вільям Шекспір. *Ромео і Джульєтта*

*Two households, both alike in dignity,
In fair Verona, where we lay our scene,
From ancient grudge break to new mutiny,
Where civil blood makes civil hands unclean.
From forth the fatal loins of these two foes
A pair of star-cross'd lovers take their life;*

*Whose misadventured piteous overthrows
Do with their death bury their parents' strife.*

Цей вступ створює сцену, щоб дати глядачам чітке уявлення про те, де і в яких умовах відбувається дія п'єси. Він також робить щось унікальне: він говорить глядачам із самого початку, що Ромео і Джульєтта зрештою вб'ють себе. Замість того, щоб викривати сюжет, цей підхід наповнює п'єсу відчуттям невідкладності, підкреслюючи глибину почуттів закоханих одне до одного та серйозні ризики, з якими вони стикаються, продовжуючи свої стосунки.

2. Анаїс Нін, *Щоденник Анаїс Нін, том. 2: 1934-1939*

Анаїс Нін – це відома американська й французька письменниця. Записи Нін були одним із найвидатніших щоденників 20 століття. Цей щоденник вона вела понад 60 років. Її щоденники, як і всі щоденники, рясніють експресивним дискурсом. Значна частина її творів досліджує, що означає бути жінкою та митцем у сучасному світі. Вона написала цей уривок, коли готувалася залишити Париж перед тим, як до Франції прийшла Друга світова війна:

I knew I could not separate myself from the world's death, even though I was not one of those who brought it about. I had to make clear the relation of our individual dramas to the larger one, and our responsibility. I was never one with the world, yet I was to be destroyed with it. That was it. I was not at one with the world, I was seeking to create one by other rules..

3. Та-Нехісі Коутс, «Справа про відшкодування»

Знакове есе Коутса вперше з'явилося в *«Атлантиці»* у 2014 році. Він заглиблюється у взаємозв'язок між процвітаням Америки та її довгою історією рабства та расизму:

The lives of black Americans are better than they were half a century ago. The humiliation of whites only signs are gone. Rates of black poverty have decreased. Black teen-pregnancy rates are at record lows—and the gap between black and white teen-pregnancy rates has shrunk significantly. But such progress rests on a shaky foundation, and fault lines are everywhere. The income gap between black and white households is roughly the same today as it was in 1970. A generation later, the same study showed, virtually nothing had changed.

Коутс стверджує, що без рабської праці та систематичного гноблення темношкірих після скасування рабства, Америка ніколи не змогла б стати такою багатою та модернізованою нацією. З цієї причини він припускає, що сучасні темношкірі люди заслуговують на репарації від уряду як компенсацію за важку, непосильну працю, виконану їхніми предками. Наведений вище уривок ілюструє один із способів, як системний расизм заважає чорним американцям досягти економічної стабільності, і функціонує як аргумент на підтримку аргументаційного дискурсу Коутса.

1.4 Теорія перекладу у лінгвістиці

У 1965 році Ноам Хомський застерігав у зв'язку з наслідками генеративної граматики для перекладу: «Існування глибоко вкорінених формальних універсалій, наприклад, не означає, що повинна існувати якась розумна процедура для перекладу між мовами». Того ж року Кетфорд опублікував свою книгу «Лінгвістична теорія перекладу», яка починається так: «Зрозуміло, що будь-яка теорія перекладу повинна спиратися на теорію мови, загальну лінгвістичну теорію».

Наступні роки не подолали суперечності між лінгвістикою та перекладознавством. Майже через сорок років після декларацій Хомського-Кетфорда Белл заявив, що теоретики перекладу та лінгвісти йдуть різними шляхами. З усієї цієї напруги стає зрозуміло, що лінгвістика справді має щось у запасі для перекладознавства – фактично настільки, що ми можемо надати тут лише короткий нарис основних сфер, у яких дві дисципліни можуть взаємодіяти.

Відношення лінгвістики до перекладознавства може бути подвійним: ми можемо застосувати лінгвістичні висновки до практики перекладу та створити лінгвістичну теорію перекладу.

По-перше, така галузь лінгвістики, як соціолінгвістика, може розповісти нам щось про зв'язок мови з соціальною ситуацією, а потім це можна застосувати в акті перекладу. Як приклад можна взяти діалект англійської мови в прозі, який слід перекладати не так, як стандартна мова одержувача. У перекладі це проблема, оскільки багато культур не мають діалекту з порівнянними культурними конотаціями. Існує можливість заміни регіонального діалекту соціолектом, який є діалектом, характерним для соціальної, а не регіональної групи. В інших перекладах діалект може зникати. У такій ситуації лінгвістика може надати деяку інформацію, яка може допомогти перекладачеві визначитися з рішенням.

У другому випадку ми не застосовуємо лінгвістичну теорію до частин тексту, який ми перекладаємо, але ми застосовуємо її до всієї концепції перекладу. Перекладач зосереджує переклад на одержувачі цільового тексту, який відрізняється від одержувача вихідного тексту мовою, культурою, знаннями про світ і очікуваннями від тексту, тому він адаптує текст вихідної мови до іншої соціальної групи з тим, що ми могли б заради термінологічної порівнянності, назвати його «національним».

Обидва ці випадки можна знайти в багатьох працях з лінгвістики та перекладознавства. Багато авторів перераховують основні частини лінгвістичної теорії, а потім показують, що вона може зробити з елементами в процесі перекладу. Найвідомішим прикладом другого прикладу є лінгвістична теорія перекладу Кетфорда (1965). Він описує переклад з точки зору граматики рангової шкали Хеллідея. Однак головною слабкістю цієї теорії є те, що Кетфорд ніколи не виходив за межі речення, щоб включити текст як одиницю значення. З іншого боку, це справді оригінальна спроба систематичного опису перекладу з лінгвістичної точки зору. Кетфорд описує мову як систему, яка працює на різних рівнях; отже, він може визначити умови текстової еквівалентності на відміну від формальної відповідності та описати широкі типи перекладу, використовуючи лише три набори критеріїв:

Кетфорд розрізняє повний переклад, де «кожна частина тексту SL замінюється текстовим матеріалом TL» і частковий переклад, де «деяка частина або частини тексту SL залишаються неперекладеними» (там само). . Таким чином Кетфорд уникає плутанини між технічним і нетехнічним значенням часткового перекладу, оскільки для технічного значення він використовує обмежений переклад.

З точки зору рівнів задіяної мови, він розрізняє повний переклад і обмежений переклад. У повному перекладі всі лінгвістичні рівні (фонологія, графологія, граматики та лексика) вихідного тексту замінюються матеріалом цільової мови. Цей тип перекладу досягає еквівалентності лише на рівнях граматики та лексики, тому Кетфорд визначив його як «заміну граматики та

лексики мови на еквівалентну граматику та лексику мови з її наступною заміною фонології/графології на (нееквівалентну) фонологію/графологію». Обмежений переклад — це «заміна текстового матеріалу SL еквівалентним текстовим матеріалом TL лише на одному рівні» (там само). Обмежений переклад має два види: фонологічний переклад і графологічний переклад. Обмежений переклад на граматичному або лексичному рівні є «важким, якщо не неможливим», оскільки граматика та лексика взаємозалежні. Не може бути обмеженого перекладу на міжрівні контексту, тому що «не існує способу, за допомогою якого ми можемо замінити «контекстуальні одиниці» мови на еквівалентні «контекстуальні одиниці мови» без одночасної заміни граматичних/лексичних одиниць мови на еквівалентні граматичні/лексичні одиниці мови».

Кетфорд розрізняв ранговий переклад і незв'язаний переклад з точки зору граматичного або фонологічного рангу, за яким ми встановлюємо еквівалентність. Згідно з ним, ранговий переклад передбачає навмисну спробу послідовного вибору мовних еквівалентів на тому самому ранзі в ієрархії граматичних одиниць (морфема, слово, група, пункт або речення). У незв'язаному перекладі еквівалентності «шунтуються вгору та вниз за ранговою шкалою, але мають тенденцію бути на вищих рангах іноді між більшими одиницями, ніж речення».

Теоретики та практики перекладу були розчаровані, коли американська структурна лінгвістика відмовилася займатися проблемою значення на основі аргументу, що значення не можна спостерігати. А оскільки, згідно з Кетфордом (1965), теорія перекладу повинна спиратися на теорію значення, такий тип лінгвістики мало б допоміг перекладознавству. Проте лінгвістика моделювала значення на рівні слова (денотація, конотація, компонентний аналіз, семантичні поля) та на рівні речення (пресупозиція, наслідок тощо). Найважливішим для перекладознавства аспектом цих понять є їх застосування в зіставному мовознавстві. Ми могли б сказати, з лінгвістичної точки зору, що мови повні прогалин по відношенню до інших мов, однак слід зазначити, що

ці прогалини є в словах, а не в поняттях, хоча поняття відрізняються для людей, які говорять однаково мови та між різними мовними спільнотами, які розмовляють однією мовою. Відмінності в концептуальній лексиці викликані не мовою, а є наслідком таких факторів, як історична, географічна ізоляція тощо.

Такі несумісності мають лінгвістичні наслідки для перекладу. Передача значення під час перекладу майже завжди контекстна і іноді передбачає певну форму втрати. Це формує деякі з лінгвістичних теорій перекладу. Тому однією з головних цілей лінгвістичної теорії перекладу має бути визначення технік перекладу, які можна використовувати для вирішення таких несумісностей.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Відношення лінгвістики до перекладознавства може бути подвійним: ми можемо застосувати лінгвістичні висновки до практики перекладу та створити лінгвістичну теорію перекладу.

Завдяки великій кількості праць, які висвітлюють різні аспекти теорії та практики перекладу (тобто історіографію напрямків перекладу, методи та цілі дослідження, основні категорії та аспекти перекладу тощо), більш поглиблене вивчення структурних, граматичних та семантичних співвідношень перекладу вихідного і цільового тексту спостерігаються.

Переклад як надзвичайно складний процес залучає різні прагматичні, психологічні, міжкультурні, лінгвістичні та методологічні чинники, враховує процеси інтерференції та транспозиції, структурну та граматичну кореляцію, що визначає багатомовну концептуальну основу, лексико-семантичну автономію.

Оскільки англійська мова характеризується великою кількістю назв субстанцій, назв процесів, назв первинних і вторинних властивостей, різного роду замінних морфем, слів із широкою семантичною основою, їхній переклад значною мірою залежить від уточнення їх значення. У багатьох випадках перекладач використовує експресивну конкретизацію, яка в перекладі використовується разом із експресивним узгодженням (процес, заснований на врахуванні вузького і, навпаки, широкого контексту).

Лексичні трансформації змінюють семантичне ядро перекладного слова. Причини лексичної трансформації такі:

1. Повні/часткові розбіжності (відсутність відповідності) у лексичних системах мови оригіналу та мови перекладу. Багато англійських слів не мають адекватних відповідників в українській мові.

2. Відмінності в семіотичній структурі окремих одиниць вихідної та цільової мови та обсягу значень.

3. Різні соціологічні норми та стереотипи: деякі слова вживаються в непрямому переносному значенні. Мови можуть мати різні стереотипи використання слів для образів.

Дискурс має вирішальне значення для того, як читачі розуміють світ, який намагається створити автор, але його функція значно ширша за обсягом, ніж будь-який один літературний твір.

Дискурс служить для інформування та формування того, як людина бачить світ і як вона формує базову лінію для реагування на різні концепції. У найосновнішому вигляді може здатися, що дискурс — це лише спілкування, але спілкування — це те, як ми взаємодіємо один з одним, із собою та з нашим суспільством.

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

2.1 Значення лексичних трансформацій у літературному перекладі

Термін «трансформація» в перекладознавстві використовується для того, щоб показати взаємозв'язок між висловами вихідної та цільової мови, заміну в процесі перекладу однієї форми вираження іншою, заміну, яку ми образно називаємо конверсією або трансформацією. Таким чином, операції, описані нижче (трансформації перекладу), є по суті міжмовними операціями, що означають «повторне вираження». Основна мета перекладу – досягнення адекватності. Основне завдання усного перекладача при досягненні адекватності полягає в тому, щоб уміло здійснювати різноманітні перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу якомога точніше передавав всю інформацію, що міститься в оригінальному тексті, з дотриманням відповідних норм мови перекладу.

На даний момент перекладознавству присвячено багато робіт, які стосуються концепції перекладацької трансформації та класифікації. Теоретичною основою даного дослідження стала класифікація перекладацьких трансформацій, подана В. Комісаровим, Л. Бархударовим. Л. Бархударов зазначає, що насамперед має бути досягнуто максимально високого рівня перекладацької еквівалентності тексту. Перекладацькі трансформації є змінами, що забезпечують когерентність між вихідною одиницею і лексемою перекладу. Перекладацькі трансформації мають формальний і семантичний чинник, оскільки трансформують як форму, так і значення вихідних одиниць.

Адекватність перекладу завжди пов'язана з навичками грамотної постановки проблеми перекладу та вмінням зробити необхідний трансформаційний переклад. Основною метою даного дослідження є комплексне вивчення лексико-граматичних трансформацій.

Перекладацька практика покликана розв'язати такі складні питання:

1. Розкрити особливості художнього перекладу, а також особливості використання трансформацій у перекладі;
2. Розкрити перекладацькі трансформації у вихідному тексті обраного твору;
3. Визначити практичну доцільність використання цих трансформацій у перекладі вибраного твору;
4. Провести кількісний і статистичний аналіз перекладацьких трансформацій у розглянутих фрагментах твору;
5. Виявити можливі недогляди і помилки перекладача для того, щоб покращити варіант перекладу.

Практична цінність даної роботи полягає в можливості дальшого використання матеріалу для вивчення перекладацьких трансформацій у курсі теорії та практики перекладу.

Перетворення з однієї мови на іншу вимагає використання різноманітних перетворень. У перекладі художньої літератури застосовують такі види трансформацій: транслітерація, транскрипція, експлікація, лексичні доповнення, перестановки, граматична заміна, фрагментація та інтеграція речень, семантичний розвиток, звуження, узагальнення, компенсація тощо. Це основні трансформаційні прийоми, однак вибір тих чи тих способів безпосередньо залежить від обраних перекладачем стратегій, тактик і власне моделі перекладу.

Транслітерація та транскрипція є найбільш часто використовуваними методами трансформації при перекладі власних назв. Так в іменах добре відомих публічних людей простежуємо такі транслітераційні перетворення:

Anthony Beavis – Ентоні Бівіс; Mary Amberley - Мері Емберлі; Helen Ledwidge - Елен Ледвідж.

Оскільки художньому мовленню притаманна інтертекстуальність, то безсумнівно у тексті постають лексеми не лише з вихідної мови, а з інших. Так Ловін транскрибує не лише з основної, вихідної мови твору (англійської), а й з інших мов – наприклад, з французької: *Chaise-longue – Шезлонг*. З німецької

мови: «*Grindelwald, 1912*» – «*Гріндельвальд, 1912*». З голландської мови: *Van der Weyden holy women. – схожа на Пресвяту Діву Маріюні біля підніжжя хреста на картині Рогіра ван дер Вейдена.*

Способи перекладу назв згідно з різними практиками можуть уживати транслітерацію з транскрипцією, а також застосовувати історично вироблені форми перекладу. Оригінальний текст роману містить цікаві приклади транслітерації імені з української на англійську, яку перекладач переклав по-своєму.

Це явище можна назвати «зворотною транслітерацією».

What a lot of satisfaction I got out of old Pavlov when first I read him. - Яке безмірне задоволення я отримав Павлова, коли вперше іншого(У цьому випадку зворотна транслітерація використовується для передачі англійського імені "Pavlov" у вигляді "Павлова" в українському написанні).

The Bolinskys had given a party without inviting him. - Князь Болинській влаштовує вечірку не запрошує його(Тут зворотна транслітерація використовується для передачі прізвища "Bolinsky" у вигляді "Болинській" в українському написанні)

Одним із найскладніших методів перекладу, що вимагає глибоких знань як мови оригіналу, так і (і навіть у більшій мірі) мови перекладу, є метафорична трансформація. У цьому методі можна виокремити три складники: реметафоризацію, метафоризацію та деметафоризацію. Досить частотним явищем є так звана «нульова реметафоризація» - коли метафора передається нульовим перекладом, а її значення частково або повністю збігається в мові оригіналу та мові перекладу: *And Mary, how maddeningly desirable even in a carapace, even beneath funeral plumes! - І Марія, вона шалено приваблива хоч би була в панцир ,чи навіть в похоронні шатах!*(Оригінальне речення використовує метафору "carapace" (панцир) і "funeral plumes" (похоронні шлейфи) для опису особливої привабливості Марії. У перекладі на українську мову метафоричні елементи "панцир" і "похоронні шати" також

використовуються для передачі опису привабливості Марії. Отже, в цьому разі метафоричні елементи збереглися в перекладі).

Деметафоризація здійснюється як правило, за допомогою описової конструкції, або відповідного встановленого вислову: *Flame coloured beach ruјatas.* - *Пляжна піжама кольору полум'я.*

М. Ловін, перекладаючи, також вдається до заміни частин мови. Заміна частин мови є обов'язковим етапом при перекладі. Часто буває так, що частини мови одиниць перекладу мови оригіналу та мови перекладу не збігаються.

Зустрічаються такі види замін частин мови, застосовані перекладачем:

- заміна віддієслівного іменника дієсловом;
- заміна прикметника іменником;
- заміна прикметника словосполученням “прийменник + іменник” і навпаки;
- заміна дієприслівникового звороту «прийменник + іменник» на прислівник;
- заміна іменного присудка дієслівним і навпаки;
- заміна неозначеної форми дієслова на іменником;
- заміна іменника дієсловом.

Наприклад,

The Bolinskys had given a party without inviting him. – *Болінські влаштували вечірку, не запросивши його.*

Hideously hot! - *Жахливо жарко!*

The dramas of memory. – *Трагічні спогади.*

Without serious nervousness. – *І не надто нервував.*

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

1. При перекладі розглянутого твору перекладач використав усі відомі перекладацькі трансформації.

2. За вживанням усі перекладацькі трансформації можна умовно розділити на три групи:

- Ті, що практично не використовуються (калькування).
- Ті, що рідко використовуються (транскрипція, транслітерація, інтеграція та фрагментація речень).
- Ті, що широко вживаються (складна лексико-граматична заміна, конкретизація, пропуск).

3. Найчастіше перекладач використовує такий різновид лексичних трансформацій, як конкретизація, для того щоб втілити складні лексикограматичні особливості.

2.2 Переклад літературної прози: проблеми та вирішення

Очевидно, *прозаїчний переклад* — це переклад романів, нарисів, художньої літератури, оповідань, комедії, народної казки, агіографії, творів критики, наукової фантастики тощо. Це вид літературної творчості, де письмовий твір однією мовою відтворюється в іншому. Загальновідомо, що переклад поезії є дуже проблематичним, але ми повинні погодитися, що перекладачі також стикаються з багатьма труднощами, і при перекладі прози.

Якщо вихідна та цільова мови належать до різних культурних груп, перша проблема, з якою стикається прозаїк-перекладач, полягає в пошуку термінів у своїй власній мові, які виражають найвищий рівень відповідності значенню певних слів. Наприклад, є деякі слова, пов'язані з етнічними номінаціями, зокрема назвами одягу, кулінарних виробів, знарядь праці тощо. Вони представляють певну культуру, і перекладачі повинні бути дуже обережними при перекладі таких слів. Окрему трудність становлять переклад каламбурів, фразем тощо. Їм також важко передавати неоднозначні каламбури. Навіть у самих назвах оповідань, повістей і романів міститься багато прикладів таких двозначностей, які важко або навіть неможливо перекласти.

Багато хто вважає переклад літературних творів однією з вищих форм перетворення, оскільки це щось більше, ніж просто переклад тексту. Літературний перекладач також має бути достатньо вправним, щоб перекласти почуття, культурні нюанси, гумор та інші делікатні елементи твору. Насправді перекладачі перекладають не значення, а повідомлення сукупно, тобто інтенцію автора. Тому текст необхідно розглядати в його сукупності. Також можна відзначити, що існують ситуації, коли в початковому тексті присутні елементи, такі як зміна стилю мовлення, експерименти з застосуванням старовинних слів, жаргону, літературних посилань та конвенцій. Крім того, потенційно суперечливим є те, що перекладач має бути «видимим» і

одночасно використовувати «чужі» атрибути, оскільки іноземні атрибути були в основному ініційовані в цільовому тексті (Т.Т) з вихідним текстом (S.T), а не інноваціями перекладача. В практиці перекладознавства використовують терміни «цільовий текст» і «вихідний». Отже, завжди передбачається динамічний перехід від вихідного тексту до цільового, у якому «цільовому» може сповна розкритися літературний талант перекладача.

У літературно-прозовому перекладі мова має не лише комунікативну, а й суспільно-зв'язкову мету. Слово працює як «ключовий інгредієнт» літератури, тобто має художню функцію. Між початком і завершенням інноваційної перекладацької роботи виникає хитрий хід дій, «трансвираження» життя, в моно культурних рамках образних і символічних традицій мови, на яку здійснюється переклад. Отже, проблеми «прозового перекладу» перебувають у сфері мистецтва і залежать від його конкретних законів. Значною мірою перебувають у сфері мистецтва, культури і залежать від їхніх конкретних законів.

Зазначимо, що слово «переклад» походить від латинського *translatio* і означає «переносити», «переміщати». Це передавання значення тексту вихідної мови за допомогою еквівалентного тексту цільової мови. Коротше кажучи, переклад означає переливати значення з однієї посудини в іншу, еквівалентну першій. Якщо проза являє собою звичайне мовлення або письмо без метричної структури, то поезія вимагає метричної організації: рима, ритм. Іншими словами, все, що не є віршами, становить прозу і не потребує застосування версифікаційних прийомів.

Предмету «Перекладознавство» раніше не надавали особливого значення. Зараз менталітет людей, здається, змінюється. Октавіо Пас (1971) дає лапідарне визначення перекладознавства, кажучи, що всі тексти є «перекладами перекладів перекладів», оскільки вони є елементом літературної системи, яка не тільки виникла з інших систем, але й пов'язана з ними. Такої думки дотримується більшість дослідників, оскільки кожний текст становить

сукупність трансформацій, численних інших текстів. Так і постає інтертекстуальність. Інтертекстуальність проявляється у тому, що кожен текст взаємодіє з іншими текстами, включаючи твори автора, а також переклади інших текстів. Жоден текст не є повністю оригінальним, оскільки мова сама по собі є своєрідним перекладом і в мовленні кожної особистості щоразу по-новому відображає невербальний світ, служачи знаком для різних об'єктів реальності. Кожен переклад можна розглядати як винахід та унікальний текст.

Переклад художньої прози відрізняється від літературної творчості тим, що його існування залежить від наявності об'єкта перекладу — твору, який перекладається. Проте не завжди вдається накреслити окрему межу в реальній літературній процедурі між прозовим перекладом і всією творчою літературою. У деяких прикладах твір може не бути перекладом у звичайному розумінні, але його неможливо виразити абсолютно як твір літературної творчості. Використовують такі шаблонні характеристики на означення різних типів перекладу: включають: «вільний переклад», «фальшивий», «твір на теми» та «заснований на...». Конкретний смисл цих позначень залежить від мови, з якої перекладають, на яку перекладають і менталітету перекладача.

Ідея, що переклад не вказує на оригінальний текст і не має комунікативного зв'язку, а його метою не є просте перенесення сенсу, була висловлена дослідниками не раз. Робота перекладача полягає не в імітації або копіюванні, а в намаганні виділити й передати суть початкового тексту. Проте, цього недостатньо для того, щоб хороший переклад передавав повідомлення, оскільки літературний твір, створений без глибокого осмислення перекладачем суті зображуваного, мало що може сказати читачеві. Використовують геометричну символіку дотичної прямої і кола, щоб показати взаємозв'язок між оригіналом і перекладом: переклад подібний до прямої лінії або кривої, яка торкається кола (тобто оригіналу) в одній точці, а далі рухається по своїй траєкторії. Під час цього руху відбуваються зміни сутності тексту.

На самому початку перекладач пам'ятає як мову оригіналу (Source Language), так і мову перекладу (Target Language) і намагається перекладати уважно. Але для перекладача стає дуже складно буквально розшифрувати весь твір, тому він користується допомогою свого власного погляду і намагається перекласти відповідно. Таким чином, переклад може символізувати «залежність», «несвободу» чи «свободу». Загальновизнано, що «оригінальний текст», «перекладена версія», «мова оригіналу» та «мова перекладу» постійно змінюються в просторі та часі. Як вважають бразильські перекладачі, перекладач як канібал, що поглинає вихідний текст у містичному ритуалі, результатом якого є створення чогось абсолютно нового.

Незважаючи на це, численні видавці, рецензенти та читачі приймають перекладений текст, якщо він легко читається, якщо він відображає індивідуальність чи мету іноземного автора чи фундаментальний сенс іноземної книги – що переклад насправді є не перекладом, а оригіналом. До речі, прозаїки-перекладачі можуть поцікавитися оригінальним досвідом відомої нині письменниці Джумпи Лахірі. Її батьки були бенгальцями, народилася вона в Лондоні, виросла в Америці та стала американською мешканкою у віці 18 років. Вона зізнається, що насправді не є двомовною і написала художню літературу не лише про індіанців в Америці, але й кілька історій про індіанців, які все ще живуть в Індії. Багато людей критикують її, кажучи, що вона у своїх оповіданнях зображує Індію нечітко, неправдиво та помилково. Але це дійсно боляче для будь-якого письменника, який живе в новій державі, покидаючи власну батьківщину. Батьківщина, навколишнє середовище, люди, культура тощо постійно відлунюють у свідомості письменника (і, звичайно, будь-кого іншого). Намагання уявити й описати Батьківщину та її народ заслуговує на повагу. Вважаємо, що доцільно створити новий термін, тобто «далекий автор» і додати його до імені Лахірі, оскільки вона, будучи частиною іншої країни, скористалася допомогою

«уяви» і зобразила свою Індію так, як хотіла. Письменник повинен мати всі можливі права малювати світ так, як він/вона вважає за потрібне. Треба віддати належне правдивості Дж. Лахірі, яка відверто визнає, що її знання про Індію обмежені у часі і просторі, що позначилося і на перекладах.

Питання еквівалентності перекладу завжди актуальне. Суть цього питання полягає в протиставленні дослівного варіанту, вільного, точного і природного. Залежно від контексту, ідея перекладу може варіюватися між дотриманням дослівності і вільністю, точністю і естетичною привабливістю, а також враховувати потреби як автора, так і читача, а також мови оригіналу та цільової мови тексту. Проте «динамічний еквівалентний переклад» дуже важливий, і перекладачі (особливо перекладачі прози) повинні мати чітке уявлення про це явище. Теоретики перекладу розглядають динамічну еквівалентність як код перекладу. Відповідно до цього самого коду, перекладач шукає передачу значення оригіналу таким чином, щоб читачі цільової мови точно отримували задоволення від тексту, як це зазвичай роблять читачі вихідного тексту.

Динамічна еквівалентність передбачає використання найближчого можливого вислову, який найточніше передає зміст повідомлення мовою оригіналу. Це визначення містить три істотних терміни, а саме:

1. *Еквівалент*. Це слово-відповідник у перекладному тексті, що стосується певного поняття у вихідній мові.

2. *Природний, або питомий*. Це той, що стосується мови – реципієнта.

3. *Найближчий*. Це той відповідник, що використовується для позначення слова або виразу, який найбільш точно передає смисл або ідею оригінального тексту у перекладі. Природне вказує на три сфери комунікаційного процесу: природний опис має відповідати загальній мові реципієнта, контексту конкретного повідомлення та аудиторії мови реципієнта.

2.3 Застосування лексичних трансформацій з метою прагматичної адаптації художнього перекладу прозових творів

Протягом останнього десятиліття дослідницький інтерес був зосереджений на оцінці якості перекладу. У цьому контексті велику увагу вчені приділяють прагматичному аспекту перекладу. Отже, метою нашого дослідження є визначення шляхів досягнення прагматично адекватного перекладу художньої літератури та аналіз умов, які можуть впливати на цей процес. Методологія розділу включає такі методи: методом суцільної вибірки виявлено прагматично мотивовані лексичні трансформації в процесі порівняння оригінальних літературних творів та їхнього українського перекладу. Метод кількісної оцінки дозволив порівняти частоту вживання різних лексичних трансформацій для прагматичної адаптації художньої літератури. Дескриптивний метод уможлиблює описання спостережень зібраного фактичним матеріалом. Контрастивний аналіз використано для виявлення аломорфних(варіантних) ознак вихідного та цільового текстів. Лінгвокультурний аналіз покликаний виявити лінгвокультурні особливості аналізованих текстів, які є важливими складниками їх прагматичного потенціалу. А власне прагматичний аналіз дає змогу оцінити адекватність передавання оригінального прагматичного потенціалу в перекладі. Застосовують також трансформаційний аналіз, що дозволяє виявити особливості та типи прагматично мотивованих лексичних трансформацій в англо-українському перекладі художньої літератури.

Корпус досліджуваних текстів становлять англomовані фрагменти творів, зокрема відомих письменників. Експеримент був проведений, використовуючи запропонований підхід, на фіктивному наборі даних. Цей набір даних є корпусом із 10 літературних творів К. Бушнелла, Г. Діккенс, О. Генрі, Д. Кіз, Л. Монтгомері, Дж. Паттерсон, Дж. Селінджер, Е. Сігал, Б. Шоу, О. Уайльд та їх український переклад. У наступних дослідженнях було б

доцільно зіставити тексти, адресовані різним цільовим аудиторіям: дітям, молодим, дорослим, читачам та читачкам.

Узагальнення. Важливим перекладацьким прийомом є узагальнення. Було виявлено, що цей підхід застосовується, коли мова йде про переклад географічних назв, назв продуктів харчування та напоїв, торгових марок, імен персонажів, послуг та назв ігор.

Географічні назви. Особливу трудність у перекладі становлять топоніми. Оскільки цільовій аудиторії перекладної мови вони не знайомі, фахівці рекомендують уживати топонімійні назви, які відомі читачам завдяки фоновим знанням українських реципієнтів: *And I'm taking your picture so the guys in **Loxahatchee** won't think I made this up. / I сфотографую, щоб мої колеги у **Флориді** не подумали потім, що я вигадав цю історію.* Узагальнення використовується для заміни конкретної назви місця "Loxahatchee" на загальну фразу "мої колеги у Флориді". Таким чином, узагальнення дозволяє передати загальний зміст та інтенцію оригінального речення, не обмежуючись конкретними деталями.

Назви продуктів харчування та напоїв. В назвах продуктів харчування та напоїв існує велика різниця між культурами і традиціями, через те тут також потрібно вдаватися до трансформацій. *Amanda had brought home **Cornish game hens**.* - Аманда принесла додому **дику качку**. Узагальнення використовується для заміни конкретної назви "Cornish game hens" загальним терміном "дика качка". Таким чином, узагальнення дозволяє передати тип або клас птахів, які Аманда принесла додому, не обмежуючись конкретною маркою чи сортом.

*Buche de Noel [25, p. 115]. - **Різдвяний пиріг**.* "Buche de Noel" є французьким терміном, що означає "Різдвяний пиріг". У цьому випадку, узагальнення використовується для передачі загального типу пирогу, який асоціюється з різдвяним святом. Використовуючи узагальнення, ми не конкретизуємо жодного конкретного пирогу під назвою "Buche de Noel", а лише передаємо

загальну ідею або тип продукту.

Але іноді застосування узагальнення не виправдане. Наприклад, картопляні чіпси «Pringles» можна знайти на полицях чи не всіх українських супермаркетів, тому не потрібно було замінювати власну назву на загальний іменник: *I opened a can of Pringles* [32, p. 145]. / Я відкрив бляшанку з чипсами [16, p. 101].

Назви торгових марок. Навряд чи пересічний читач знає такі марки як Speedo. Тому в перекладацькій практиці, застосовуючи метод трансформації, треба взяти щось підходяще або загальне поняття. Сьогодні український споживач має можливість купувати брендовий одяг. Отже, адаптація в наступних прикладах є не виправданою, оскільки ці власні назви виявляють, що герой не байдужий до модного й дорогого одягу: *She stretches, naked, before sliding into her Speedo* [25, p. 197]. / Вона голяка потягнулась і лише після цього нап'яла купальник [3, p. 165]; Узагальнення використовується для передачі загального типу купальника "Speedo". Таким чином, узагальнення дозволяє передати тип купальника, який використовується, не обмежуючись конкретною маркою або дизайном. *Kim McDaniels was barefoot and wearing a blue-and-white-striped Juicy Couture minidress* [32, p. 9]. / Кім Макденіелс, босонога та в модній міні-сукні в біло-блакитну смужечку [16, p. 11]. узагальнення використовується для передачі загального типу міні-сукні "Juicy Couture".

Імена персонажів. Важливим елементом тексту є імена героїв. Звичайно, тут оригінальні назви можна залишити, якщо йдеться про імена людей. Але якщо це назви інших живих істот, які не відомі загалом, то потрібна трансформація. Про те, що знання художньої літератури та фольклору є життєво важливим для перекладача, що дає можливість виявити алюзію, свідчить такий приклад: *If me and Henry was babes in the wood, he was a Robin Redbreast from the topmost bough* [29, p. 110]. / Якщо ми з Генрі були діти в лісі, то він був дороговказний птахом. Оригінальне повідомлення пов'язане з англійською казкою про двох

дітей, які загинули в лісі. Робін Червоногрудий вкрив свої тіла листям. Оскільки використання розширених коментарів у художньому перекладі не заохочується, узагальнення є хорошим варіантом у цьому випадку. У своєму творі О. Генрі використовує назву, яку придумав Р. Кіплінг у «Мальтійській кішці»: *He was the **Royal Kafoozlum*** [29, p. 110]. / Він, власне, був там **найголовнішою особою** [7, p. 70]. Часто неологізми неможливо знайти в словниках, тому єдиний спосіб зрозуміти їхні значення та адекватно перекласти – проаналізувати контекст їх першого вживання.

Послуги. Послуга експрес-доставки «FedEx» в Україні існує, але не користується популярністю. Тому цю власну назву було узагальнено для кращого розуміння цільовими читачами: *New York lawyers who'd been overnighted to Maui like a **FedEx** package* [32, p. 62]. / Нью-йоркськими адвокатами, яких хутко, як **термінову посылку**, прислали на Мауї [16, p. 45].

Назви ігор, які популярні серед англомовних і маловідомі цільовим читачам: <...> *busied herself with socks and shoes and toothbrushes and **Game Boys*** [32, c. 46]. / <...> *стала клопотатися, дістаючи шкарпетки, черевики, зубочистки та **ігрові приставки*** [16, c. 35].; *Я уявляв себе фігурою **Play-Doh*** [25, c. 65]. / *Потім я уявила себе різнокольоровим **пластиліном*** [3, c. 52]. Узагальнення використовується для передачі загального типу предметів, з якими вона займалася. Використовуючи узагальнення, ми не конкретизуємо жодних конкретних пар шкарпеток, черевиків, зубочисток або ігрових приставок, а лише передаємо загальну ідею або тип предметів.

Лексична заміна. Також застосовується лексична заміна для відтворення одиниць вимірювання. Для успішного перекладу, перекладачу необхідно володіти знаннями про використану метричну систему [1, c. 183], яка наявна у вихідному тексті і в спільноті читачів цільової мови. Лексична заміна в наступному прикладі дає змогу читачам перекладу адекватно уявити ситуацію через зміну шкали Фаренгейта на один градус Цельсія: : *Daytime temperatures*

*can climb to a **hundred and twenty** [32, p. 255]. / Денні температури інколи сягають **п'ятдесяти** градусів Цельсія [16, p. 167].*

У процесі контрастивного аналізу виявлено, що лексичні заміни зумовлені переважно відмінностями у мовних світоглядах англомовних та українців: *My legs turn to **jelly** [25, p. 51]. / Мої ноги стали **ватними** [3, p. 39]; **The fiftieth part of a line** could not escape us [17, p. 112]. / **І волосинки** ми не пропустимо повз увагу [17, p. 113]*

Компенсація. Компенсація в перекладознавстві корисна тим, що дозволяє вирівнювати або компенсувати втрати, які виникають при перекладі між двома мовами, забезпечуючи збереження повноти та належності інформації у перекладі. Звертає на себе увагу прийом компенсації, що полягає у застосуванні фонетичних прийомів(алітерація,асонанс),використанні окремих символів, образів, епітетів, у грі слів. Нприклад, в англійській мові немає демінутивних(пестливих) і пейоративних(згрубілих) суфіксів, але щоб відтворити певний настрій, автор уживає певні епітети. А перекладач може вдатися до суфікса, наприклад «bad boy» - хлопчисько»

Алітерація. Дослідники стверджують, що алітерація, яка є більш поширеною в англійській мові, не обов'язково повинна бути передана у перекладі. Але система стилістичних прийомів створює стиль тексту в цілому, відображає індивідуальний стиль автора і може бути використана для опису персонажів. Ці чинники доводять необхідність передавання алітерації для прагматично адекватного перекладу. Завдання ще більше ускладнюється для перекладача, коли алітерація поєднується з ще одним стилістичним прийомом, наприклад, грою слів: ***Snap-shot** of a **senorita** sitting in the sand – alliteration unintentional. – Wrong. It's a slung-shot [29, p. 283]. Знімок сеньйорити на піску. – Ні, це не знімок, а постріл [7, p. 176]* У фразі "Snap-shot of a senorita sitting in the sand" повторення звуку "s" у словах "snap-shot", "senorita", "sitting", "sand" є прикладом алітерації. А фраза "It's a slung-shot" використовується для гри слів, де "slung-shot" поєднує значення "постріл" і звучить подібно до "snap-shot"

(знімок). Таким чином, автор використовує алітерацію та гру слів для створення несподіваного зв'язку між словами і гумористичного ефекту в тексті. Ні алітерація, ні гра слів не передаються в цільовому тексті, що призводить до змін у прагматичному потенціалі цього висловлювання.

Гра слів. Компенсація часто використовується для передавання особливостей мовлення персонажів, особливо коли воно насичене каламбурами і римується. Такі незвичні способи словесного вираження справляють на читача враження ерудиції, кмітливості, винахідливості та великого словникового запасу персонажа. Головною умовою успішного перекладу словесної гри є використання текстуального, а не ізольованого підходу [37, с. 181]. Якщо в оригінальному тексті персонажа насміхаються за певну дію, то в цільовому тексті використання гри слів має залишатися насмішкою, але може відбуватися за допомогою іншого образу або іншої лексичної одиниці, зберігаючи той самий цільовий ефект. Наступний приклад ілюструє адекватний переклад, оскільки передається не лише гра слів, а й її комічний ефект: *There's more of gravy than of grave about you, whatever you are* [26, с. 28]! / *Може, ви з'явилися не з царства духів, а з духовки, звідки я знаю* [8]

Можна зробити висновок, що численні фрагменти тексту не вдасться перекласти буквально. Тому загальна ерудиція і творчий потенціал перекладача тут стануть у пригоді. Як було зауважено, доречною може бути лексична заміна, використання відповідників звуженої семантики, або ,навіпаки, застосування слів більш загального значення. Окремі ознакові слова, епітети, перекладач передає за допомогою морфем: демінутивних і пейоративних. Перекладаючи з англійської треба пильнувати фонетичних прийомів: алітерацій, асонансів, тим більше що в українській мові цей потенціал також величезний.

2.4 Практичне застосування лексичних трансформацій при перекладі сучасної прози

Семантичну кореляцію між двома мовами не слід тлумачити як семантичну тотожність. Через складність семантичної структури «однозначна» відповідність між семантичною структурою співвіднесених багатозначних слів у мові оригіналу та мові перекладу навряд чи можлива, тому потрібні лексичні трансформації.

Причинами лексичних трансформацій є такі: різне бачення аспектів, різна семантична структура, незбіг лексичної валентності.

1. Різне бачення одних тих об'єктів реальності в вихідній і цільовій мовах (бачення їх різних аспектів), що відображається в їх різному вживанні;

2. Різна семантична структура слова в мові оригіналу та мові перекладу (навіть слова, які мають однакове значення у двох мовах, не є ідентичними);

3. Незбіг лексичної валентності, тобто здатність слова виступати в різних комбінаціях, співвідносних слів у різних мовах неоднакова, оскільки кожна мова має власні синтагматичні норми та зразки лексичної валентності. Отже, різна лексична валентність або співмовність часто вимагає лексичних і граматичних трансформацій у перекладі, хоча кожен компонент словосполучення може мати свій еквівалент у цільовій мові.

Лексичні трансформації можна звести до п'яти різних типів, які мають суто лінгвістичну основу. Це такі типи: *конкретизація, узагальнення, антонімічний переклад, метонімічний переклад, компенсація, перефразування, додавання та пропуск.*

Конкретизація – це заміна слова загального/широкого значення словом конкретного/вузького: *I'll get the papers on the way home.* – Я куплю газети по дорозі додому. *They arrived yesterday.* – Вони прилетіли учора.

Деякі групи лексичних одиниць потребують конкретизації при перекладі. Це пов'язано з різницею в співвідношенні абстрактних і дефемінізованих слів з одного боку та конкретних слів з іншого в мовах перекладу і оригіналу.

Абстрактні слова в англійській мові чітко поділяються на кілька груп:

1. Численні іменники утворені видовими суфіксами абстрактного значення. Багато таких іменників не мають відповідників в українській мові, напр.: *ministership, presidency, electorate, statehood* та інш.
2. Абстрактні слова, які не мають відповідників в українській мові, так звані лакуни, як-от: *exposure, occupant* (якщо не військовий термін).
3. Узагальнювальні слова, що мають відповідники в українській мові, але відрізняються вживанням, напр.: *man, woman, creature, person*.
4. Слова широкого значення, які потребують конкретизації при перекладі, деякі слова цієї групи знаходяться на шляху до десемантизації, напр.: *place, piece, stuff, affair*.
5. Слова широкого значення, які фактично стали частково дейктичними знаками: *-thing, -body (something, somebody)*.

Слова першої групи вимагають лексико-граматичної заміни словами, що мають конкретне значення. Наприклад: *Mr. Snow resigned from his ministership*. – *Пан Сноу пішов у відставку з посади міністра*.

Абстрактний іменник «*ministership*» передається конкретним іменником (посада). Слова абстрактного значення, які з тих чи інших причин не мають відповідників в українській мові, перекладаються конкретним словом, визначеним контекстом. Їх значення зазвичай передають за допомогою замінів або доповнень. Слід мати на увазі, що в даному випадку використання одних і тих же частин мови не має значення.

He was heavily built. – Він був доволі гладким(краще перекласти природним для нашої мови прикметником, ніж удаватися до буквального «крупної боудови»).

Роль і значення контексту може проілюструвати такий приклад, переклад якого визначається макроконтекстом.

Two of the shipwrecked seamen died of exposure.

Двоє із моряків із розбитого корабля загинули від холоду.

Окремим явищем є узагальнення, Узагальнення – це зворотній процес. Це заміна слова з вузьким значенням словом, що має широке значення: *People don't like to be stared at.* – Людям не подобається, коли на них дивляться.

Узагальнюючі слова на зразок чоловік, жінка, дитина, істота тощо, які не мають відповідників в українській мові, але різняться за вживанням, конкретизуються або власною назвою, назвою породи (собака, кішка), або якимось конкретним словом відповідно до контексту.

Іншу групу утворює велика кількість слів широкого значення. Їх посилення розширилося до такої міри, що вони почали використовуватися в різноманітних контекстах. Ця здатність використовуватися в різних контекстах, у свою чергу, вплинула на їх референтність: з одного боку, вони виробили нові лексико-семантичні варіанти, з іншого, їхнє семантичні межі стали нечіткими та невизначеними. Це пов'язано з тим, що їх значення часто контекстуальне. Деякі з них наближаються до десемантизації, як наприклад: *piece, place, thing, affair, stuff, stunt*.

The place was full, and they wandered about looking for a table...

Ресторація була заповнена і вони ходили по залу, шукаючи столик...

Практично десемантизоване слово place перекладається конкретним словом ресторація.

The point of exchanging the E.E.C. is to make it stronger.

Уся суть розширення Європейської Економічної Спільноти в її зміцненні. У даному контексті, десемантизація відбувається шляхом перетворення абстрактного поняття "the point" на більш конкретну ідею "суть" або "зміст". Це зводиться до спрощення та уточнення описуваної ідеї. Також, у цьому реченні десемантизація відбувається через заміну виразу "exchanging the E.E.C." на "розширення Європейської Економічної Спільноти". Це дозволяє більш точно передати основну мету - зміцнення спільноти. Отже, десемантизація полягає в перетворенні абстрактних та загальних виразів на конкретні та більш ясні формулювання, що допомагають краще розуміти мету та сутність повідомлення.

В оригіналі поінт точка, перекладач вдається до лексички суть. Такі слова, як *piece, thing, body*, виконують подвійну функцію – лексичну і граматичну; вони можуть використовуватися як лексичні одиниці, що мають посилення, або як граматичний знак. Іменник кусок у своїй лексичній функції означає “трохи чогось” (шматок хліба); у своїй граматичній функції конкретизує незлічуваний іменник, перетворюючи його на злічуваний (*a piece of furniture, a piece of advice, two pieces of furniture, two pieces of advice*).

Слова «*thing*» і «*body*» фактично перейшли з одного морфологічного класу в інший; окрім належності до референційних іменників, вони вживаються як дійктичні знаки або реквізити і в таких випадках опускаються в перекладі.

She took things terribly seriously (A. Huxley).

Вона все приймала близько до серця.

У цьому випадку іменник «things» перекладається узагальнюючим словом. Але бувають і випадки, коли це слово вимагає конкретизації.

He came in sight of the lodge, a long, low frowning thing of red brick.

Він побачив будинок сторожа, довгу низьку похмуру будівлю із червоної цегли.

Особливу увагу слід звернути на переклад дієслів широкого значення, наприклад: *to come, to go, to turn, to say, to tell, to get, to die*.

Вони передаються або конкретними словами, відповідними контексту, або дієслівними еквівалентами, що використовуються у відповідних сполученнях.

So far 65 people have died in floods in Dacca province.

На цей момент, 65 осіб втопилося під час наводку у Дакка.

The canary got out of the cage. (D.Eden).

Канарка випурхнула із клітки.

Антонімічний переклад — це заміна слова на англійській мові словом на англійській мові з протилежним значенням.

Антонімічний переклад зазвичай передбачає комплексну лексико-граматичну трансформацію: стверджувальна конструкція перекладається заперечною або заперечна конструкція — стверджувальною. Але така граматична трансформація, як правило, супроводжується лексичною трансформацією — ключове слово висловлювання SL перекладається його антонімом у висловленні TL, напр.: *the undead past* — *це живе минуле*.

Let a sleeping dog lie. — Не буди сплячу собаку.

Nobody was ever sorry to see him. — Усі завжди були раді його бачити.

Антонімічний переклад частіше використовується при передачі заперечних конструкцій стверджувальними. Це можна пояснити стилістичним використанням негативних конструкцій в англійській мові з метою експресивності. Англійська мова граматично використовує лише одне заперечення в реченні — або з дієсловом, або з іменником, але стилістично використовує два заперечення, одне з яких утворено граматичними засобами, а інше — за допомогою афіксації (заперечні префікси або суфікси) або лексичними засобами, і словами з негативним значенням.

Речення, що містить два заперечення, є заперечним лише на перший погляд, насправді воно є ствердним, оскільки два заперечення нейтралізують одне одного. Граматична форма в даному випадку вживається не в прямому значенні а, отже, привертає увагу, як, наприклад, риторичне запитання, яке взагалі не є питанням, а емфатичним висловом. Зіткнення денотативного значення граматичної форми з її вживанням у мовленні надає їй високу емоційність і підвищує її експресивність. Отже, подвійне заперечення має особливе конотативне значення. Однак це не тотожне стверджувальному твердженню. Він містить певну модифікацію. Це може бути перебільшення або заниження.

British imperialists never failed to recognize the value of tea and fought many a bloody battle to grab the plantations of India.

Британські імперіалісти завжди чудово розуміли цінність чаю і не раз проводили кроваві поєдинки, щоб захопити індійські чайні плантації

Подвійну заперечну конструкцію «not ... until» можна розглядати як кліше, яке практично завжди передається антонімічним чином лише тоді, тільки (тоді) коли з однаковим ступенем наголосу.

Метонімічний переклад заснований на суміжності понять і менш незвичайний, ніж прийнято вважати, і займає своє місце серед інших мовних трансформацій.

Bare and lurid light of street lamps. (C.P. Snow)

Різде та похмуре світло ліхтарів.

That worthy gentleman turned mirth into a cough at just the right time. (Dickson Carr).

Цей гідний джентльмен як раз вчасно стримав сміх кашлем.

Компенсація — доволі типова лексична операція, яка полягає в тому, що перекладач надолужує втрачені в процесі перекладу смисли за допомогою

властивих нашій мові засобів: додаткові лексеми(переважно епітети). Це стандартна операція лексичного перенесення, за допомогою якої ті значення тексту англійської мови, які втрачені в процесі перекладу, передаються в текст англійської мови в іншому місці або іншим способом. Це введення в цільовий текст якогось додаткового елемента, якого немає у вихідному тексті, з метою правильної передачі його значення. Основною причиною такої трансформації є прогалина словникового запасу в мові перекладу. Наприклад, *Non-members of the organization are invited to the conference as observers.* – *Країни, що не є членами організації, запрошуються для участі в конференції в якості спостерігачів.*

І нарешті, *перефразування* - це радикальна зміна речення(його моделі, лексичного наповнення) щоб зробити переклад зрозумілим для читача. Перефразування використовується, коли всі інші види лексичних і граматичних трансформацій не дають результатів, перефразування стає необхідним. Перефразування передбачає передачу змісту висловлювання різними семантико-граматичними одиницями. (Цей вид трансформації особливо поширений при перекладі наказових форм дієслова, кліше та фразеологічних зрощень, але він використовується і в інших випадках).

No parking (here) – *Стоянка авто заборонена.*

No reason in the world to get upset. *Немає абсолютно ніяких причин засмучуватися.*

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Основна мета перекладу – досягнення адекватності. Основне завдання усного перекладача при досягненні адекватності полягає в тому, щоб уміло здійснювати різноманітні перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу якомога точніше передавав всю інформацію, що міститься в оригінальному тексті, з дотриманням відповідних норм мови перекладу.

На даний момент перекладознавству присвячено багато робіт, які стосуються концепції перекладацької трансформації та класифікації. Адекватність перекладу завжди пов'язана з навичками грамотної постановки проблеми перекладу та вмінням зробити необхідний трансформаційний переклад.

Читацька аудиторія, у тому числі видавці й рецензенти, приймають перекладений текст за умови, що він читбельний, відбиває загальну авторську концепцію, фундаментальні положення оригіналу. Так, сам переклад перетворюється на оригінальний твір і здобуває своїх прихильників. Для поглибленого дослідження проблеми застосування лексичних трансформацій з метою прагматичної адаптації художнього перекладу прозових творів було взято до уваги тексти, що звертаються до різних цільових аудиторій.

Було виявлено, що узагальнення використовується особливо часто при перекладі географічних назв, таких як назви країн, міст, річок тощо. Замість повного переліку окремих назв може використовуватися загальне поняття, яке включає ці назви в сукупність. Також узагальнення застосовується при перекладі назв продуктів харчування та напоїв, торгових марок, імен персонажів, послуг та назв ігор. Таким чином, узагальнення є корисним прийомом перекладу, який дозволяє зменшити кількість конкретних деталей і зосередитися на передачі загальної ідеї чи характеру об'єктів чи понять. Докази цього дослідження свідчать про те, що в деяких випадках перекладачі використовують узагальнення, щоб подолати перешкоди в адекватному відтворенні оригінального прагматичного потенціалу для цільової аудиторії.

Це дозволяє утримувати увагу читачів художньої літератури, що неможливо, коли перекладач додає велику кількість коментарів, приміток чи розлогіх описів. Лексична заміна використовувалася в деяких трансформаціях. В основному це зумовлено різницею світоглядів носіїв англійської та української мов, що, у свою чергу, впливає на вживання та сполучуваність лексичних одиниць у певних контекстах. Використання компенсації застосовувалося до частини аналізованого матеріалу. Перекладачі використовують цей метод, щоб якнайточніше передати стиль оригіналу. Антонімічний переклад використовується для передачі протилежного значення слова через заміну його на англійській мові іншим словом з протилежним значенням. Цей перекладний прийом дозволяє виділити контраст та протилежність між словами, що сприяє точнішій передачі смислу. Метонімічний переклад, незвичайний для багатьох, базується на заміні слова на інше, яке має зв'язок або асоціацію з оригінальним словом. Цей прийом ґрунтується на суміжності понять і використовується для передачі смислових відтінків, асоціацій або характеристик, пов'язаних зі словом. Перефразування в перекладі полягає у використанні іншого виразу або формулювання, щоб передати той самий смисл або ідею. Цей прийом може включати заміну слів, перестановку фраз, використання синонімів або введення нових виразів, що допомагають точніше передати задум автора або вихідного тексту. Також, у перекладі важливо уникати пропусків, тому використання конкретизації відіграє важливу роль у забезпеченні високого рівня розуміння прочитаного. Для створення високоякісних перекладів необхідна диференціація сенсу і розвиток семантики. Завдяки цим методам переклад звучить природно. Варто також зазначити, що прагматично адекватний переклад можливий, якщо перекладач є прагматично нейтральним і має достатні лінгвістичні та екстралінгвістичні знання, щоб декодувати прагматичний потенціал оригіналу та виразити його за допомогою мови перекладу. Ці перекладні прийоми використовуються з метою забезпечити максимальну точність, адекватність та ефективність перекладу, залежно від контексту, особливостей мови та мети

перекладу. Використовуючи ці трансформації, перекладачі стараються максимально передати смисл і стиль оригінального тексту на іншій мові.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Переклад як надзвичайно складний процес залучає різні прагматичні, психологічні, міжкультурні, лінгвістичні та методологічні чинники, враховує процеси інтерференції та транспозиції, структурну та граматичну кореляцію, що визначає як багатомовну спільну концептуальну основу, так і лексико-семантичну автономію.

Оскільки англійська мова характеризується великою кількістю назв субстанцій, назв процесів, назв первинних і вторинних властивостей, різного роду заміних морфем, слів із широкою семантичною основою, то переклад таких компонентів значною мірою залежить від уточнення їхнього значення і застосування численних трансформаційних засобів. У багатьох випадках перекладач вдається до експресивної конкретизації, яка в перекладі використовується разом із експресивним узгодженням (процес, заснований на врахуванні вузького і, навпаки, широкого контексту).

Лексичні трансформації змінюють семантичне ядро перекладного слова. Причини лексичної трансформації такі:

1. Повні/часткові розбіжності (відсутність відповідності) у лексичних системах мови оригіналу та мови перекладу. Багато англійських слів не мають адекватних відповідників в українській мові.
2. Відмінності в семіотичній структурі окремих одиниць вихідної та цільової мови та обсягу значень.
3. Різні соціологічні норми та стереотипи: деякі слова вживаються в непрямому перенесеному значенні. Мови можуть мати різні стереотипи використання слів для образів.

Встановлено, що найчастотнішою формою трансформацій виступає узагальнення. Перекладач його застосовує насамперед при перекладі

географічних назв, таких як назви країн, міст, річок тощо. Замість повного переліку окремих назв може використовуватися загальне поняття, яке охоплює численні родові назви.

Також прийом узагальнення видається продуктивним при перекладі торговельних марок, назв продуктів харчування та напоїв, послуг та назв ігор, а також імен персонажів.

Узагальнення дозволяє уникнути зайвої деталізації і зосередитися на втіленні основної ідеї твору, на висвітленні загальної характеристики об'єктів чи понять. Узагальнення також дозволяє авторові перекладу подолати перешкоди в правдивому відтворенні прагматичних завдань тексту.

Також помітним є прояв такого виду трансформації, як лексична заміна. Його застосовують як для окреслення складних абстрактних понять, так і для відтворення елементарних одиниць вимірювання. Знаючи про використання у мові тексту-оригіналу певної метричної системи перекладач у перекладному тексті обирає номінації, знайомі спільноті читачів цільової мови. Так, хрестоматійною є заміна шкали Фаренгейта на градуси Цельсія.

Дискурс має вирішальне значення для того, як читачі розуміють світ, який намагається створити автор, але його функція виходить за межі окремого літературного твору, охоплюючи етно- й соціокультурні прояви функціонування мови.

Незважаючи на це, численні видавці, рецензенти та читачі приймають перекладений текст, якщо він легко читається, якщо він відображає індивідуальність чи мету іноземного автора чи фундаментальний сенс іноземної книги. Так, переклад набуває ознак оригінального тексту.

Для поглибленого дослідження проблеми застосування лексичних трансформацій з метою прагматичної адаптації художнього перекладу прозових творів було вибірково взято до уваги прозові тексти останніх років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
2. Бреус. Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский: Учебное пособие. – М.: Изд-во УРАО, 2000. – 208 с.
3. Бреус Е.В. Теория и практика перевода с английского языка на русский. – М.: Изд-во УРАО, 2005. – 103 с.
4. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001, – 224 с.
5. Влахов С. Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Международные отношения, 1980. – 325 с.
6. Гак В.Г. Языковые преобразования. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. – 768 с.
7. Гак В.Г., Григорьев Б.Б. Теория и практика перевода: Французский язык.сд – М.: Либроком, 2009. – 456 стр.
8. Гарбовский Н.К. Теория перевода. М.: Изд-во Моск. Ун-та, 2004. – 544 с.
9. Голикова Ж.А. Перевод с английского на русский. Learn to Translate by Translating from English into Russian. – 5-е изд., стер. – Минск: Новое знание, 2008. – 287 с.
10. Дмитриева Л. Ф., С. Е. Кунцевич Английский язык. Курс перевода: книга для студентов. – М.: ИКЦ МарТ; Ростов н/Д: Издательский центр МарТ, 2005. – 304 с.
11. Казакова Т.А. Практические основы перевода. Учебное пособие. – СПб.: Лениздат; Издательство “Союз”, 2001. – 320 с.
12. Казакова Т.А. Художественный перевод. Учебное пособие. – Санкт-Петербургский институт внешнеэкономических связей, экономики и права, 2002. –113 с.

13. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – Флоренція, Страсбург, Гранада, Київ: TEMPUS, 1997. – 317 с.
14. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – М.: Международные отношения, 1973. – 216 с.
15. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. – М.: ЭТС. – 2001. – 424 с.
16. Комиссаров В.Н. Теория перевода (Лингвистические аспекты):). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. - М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
17. Крупнов В.Н. Лексикографические аспекты перевода: Учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. –М.: Высш. шк., 1987.—192 с.
18. Латышев Л.К. Технология перевода: Учеб. пособие для студ. лингв, вузов и фак. / Лев Константинович Латышев. — 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. — 320 с.
19. Латышев Л.К., Семенов А.Л. Перевод: теория, практика и методика преподавания. – М.: Академия, 2003. – 192 с.
20. Левицкая Т.Р. Фитерман А.М. Пособие по переводу с английского языка на русский. – М.: Высшая школа, 1973. – 135 с.
21. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Почему нужны грамматические трансформации при переводе?//Тетради переводчика – № 8. – М.: Международные отношения, 1971. – 127 с.
22. Левицкая Т.Р. Фитерман А.М. Проблемы перевода.– М.: Международные отношения, 1976. – 208 с.
23. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. – М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1963. – 124 с.
24. Левый И. Искусство перевода. – М.: Прогресс, 1974. – 394 с.
25. Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком. – М.: Готика, 1999. – 176 с.

26. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода. – М.: Московский Лицей, 1996. – 207 с.
27. Мирам Г.Э. Профессия:переводчик. – К.: Ника-Центр, 1999. – 160 с.
28. Паршин А. Теория и практика перевода. – М.: Русский язык, 2000.–191с.
29. Пиввуева Ю. В., Двойнина Е. В. П 32 Пособие по теории перевода (на английском материале). – М.: Филоматис, 2004. – 304 с. – (Серия «Филология»)
30. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык. – М.: Просвещение, 1982. – 159 с.
31. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: МО, 1974. – 216 с.
32. Романова С.П., Коралова А.Л. Пособие по переводу с английского на русский. – М.: КДУ-2007. – 176 с.
33. Слепович В.С. Курс перевода (английский - русский язык). Учеб. пособие. - 9 изд. - Мн.: ТетраСистемс, 2011. – 318 с.
34. Тихонов А.А. Английский язык. Теория и практика перевода. Учебное пособие. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. – 120 с.
35. Фёдоров А.В. Основы общей теории перевода: лингвистические проблемы: Учеб. пособие. – 5-е изд. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.
36. Черняховская Л.А. Перевод и смысловая структура. – М.: Международные отношения, 1976. – 262 с.
37. Читалина Н.А. Учитесь переводить (Лексические проблемы перевода). – М.: Междунар. отношения, 1975. – 79 с.
38. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. – М. Воениздат, 1973. – 280 с.

39. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. – М.: Наука, 1988. – 214 с.
40. Голубенко Л.М., Матузкова О.П., Єрьоменко С.В. Основи написання наукової студентської роботи з філології: Посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2005. – 80 с.
41. Мюллер В.К. Англо-русский словарь: 53000 слов. – 18-е изд., стереотип. – М.: Рус. Яз., 1981. – 888 с.
42. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. – М.: Флинта, 2003. – 302 с.
43. Longman Language Activator. – Longman, 2000. – 1587 p.